

11, Az algebrai művelet és algebrai struktúrák, csoport, részcsoporth, normálosztók, ciklikus csoport tulajdonságai, külső és belső direkt szorzat, véges Abel- csoport alaptétele.

Def: Ha $A \neq \emptyset$ halmazon algebrai művelet van értelmezve, akkor A -t algebrai struktúrának nevezzük.

Jelölése: $\langle A, F \rangle$

Def: Legyen $\langle G, \cdot \rangle$ algebrai struktúra, ahol $\cdot$ binér algebrai művelet. Ezt a struktúrát csoportnak nevezzük, ha teljesülnek a következő axiómák:

1. $(ab)c = a(bc)$ minden $a, b, c \in G$

2. létezik $1 \in G$, $1 \cdot a = a \cdot 1 = a$ (neutrális elem)

3. minden $a \in G$, létezik $a^{-1} \in G$, $a^{-1} \cdot a = a \cdot a^{-1} = 1$

Ha igaz, hogy $ab = ba$, minden $a, b \in G$, akkor G -t kommutatív vagy Abel- csoportnak nevezzük.

Def: A csoport alaphalmazának számosságát a csoport rendjének nevezzük. Jelölése: $|G|$

Ha a csoport véges sok elemből áll, akkor a csoportot véges csoportnak nevezzük, ellenkező esetben végtelen.

Tétel: A csoport egységeleme és az elem inverze egyértelműen meghatározott

Tétel: A csoportban érvényes az egyszerűsítési szabály (azaz $ab = ac \rightarrow b = c$)

Def: Legyen H a G csoport részcsoporthja. Ha H a G -beli csoportműveletre nézve csoportot alkot, akkor H -t a G csoport részcsoporthjának nevezzük. Minden csoportban maga a G és az egységelemből álló halmaz részcsoporth.

Tulajdonságai:

1. $a(bc) = (ab)c$ minden $a, b, c \in G$

2. létezik $1 \in G$ $1a = a1 = a$

3. minden $a \in G$, létezik $a^{-1} \in G$ $aa^{-1} = a^{-1}a = 1$

4. $ab = ba$ minden $a, b, c \in G$

Def: Legyen H a G részcsoporthja és $g \in G$, ekkor $gH = \{g \cdot h \mid h \in H\}$, $Hg = \{h \cdot g \mid g \in G\}$. A gH -t a csoport baloldali, a Hg -t a csoport jobboldali mellékosztályának nevezzük. A g a mellékosztály reprezentánsa.

Tétel: Mellékosztályok tulajdonságai:

1, ha $g \in G$, akkor $gH = H$

2, minden $h, g \in H$, akkor $|gH| = |hH|$ (mellékosztályok számossága megegyezik)

3, Minden $g \in G$ -hez létezik olyan mellékosztály, amely tartalmazza g -t

4, A mellékosztály független a reprezentáns kiválasztásától

5, Két mellékosztály vagy egybeesik vagy metszetük üreshalmaz.

Def: A mellékosztályok számát $A = G = H + a_1H + a_2H + \dots + a_nH$ felbontásban a H részcsoporth bal oldali indexének nevezzük.

Tétel. (Lagrange): Véges csoportban a részcsoporth rendje és indexe osztja a csoport rendjét.

Tétel: A G nem üres H halmaza akkor és csak akkor részcsoporthja G -nek, ha telj a következő tulajdonságok:

1. $1 \in H$

2. minden $a \in H$, $a^{-1} \in H$

3. minden $a, b \in H$, $ab \in H$

Def: A G csoport H részcsoporthját, A G normálosztójának nevezzük, ha $g \cdot H = H \cdot g$ minden $g \in G$.

Tétel. A kettő indexű részcsoporth normálosztó.

Tétel: Normálosztók metszete is normálosztó

Def: Az egy elemmel generált csoportot ciklikus csoportnak nevezzük

Def: Minden ciklikus csoport Abel. Csoport.

Tétel: Minden véges csoport esetén bármely elem rendje osztja a csoport rendjét; ha a csoport rendje prím, akkor a csoport ciklikus

Def: A $(l_1, l_2, \dots, l_t)$ ciklusban lévő elemek t számát a ciklus hosszának nevezzük.

Def: A 2 hosszúságú ciklust transzpozíciónak nevezzük.

Def. Ciklikus csoport bármely részcsoportja ciklikus.

Véges Abel- csoportok alaptétele: Véges Abel- csoport ciklikus p - részcsoportok direkt szorzataként állítható elő

Def: Legyen A, B a G részcsoportja. A, B az A, B részcsoportjának direktszorzata, ha

- 1, $G = \langle A, B \rangle$
- 2, $A \cap B = \{1\}$
- 3, A, B normálosztója G -nek

Def: Az $\langle R, +, \cdot \rangle$ algebrai struktúrát gyűrűnek nevezzük, ha teljesülnek a következő tulajdonságok:

- I. 1, $a + (b + c) = (a + b) + c$ minden $a, b, c \in R$
- 2, létezik $0 \in R$ $0 + a = a + 0 = a$ minden $a \in R$
- 3, minden $a \in R$ létezik $-a$ $a + (-a) = (-a) + a = 0$
- 4, $a + b = b + a$ minden $a, b \in R$

- II. 1, $a(bc) = (ab)c$ minden $a, b, c \in R$
- 2, $(a + b)c = ac + bc$ minden $a, b, c \in R$
 $a(b + c) = ab + ac$
- 3, létezik $1 \in R$ $1a = a1 = a$ minden $a \in R$
- 4, $ab = ba$

Def: R' részgyűrűnek nevezzük, ha maga is gyűrű az R műveletének R' -re való leszűkítésére nézve.

Tétel: R' akkor és csak akkor részgyűrűje R -nak, ha

- 1, $a + b \in R'$ minden $a, b \in R'$
- 2, $ab \in R'$ minden $a, b \in R'$
- 3, $0 \in R'$
- 4, $-a \in R'$ minden $a \in R'$

Tétel: A gyűrű egységeinek halmaza multiplikatív csoportot alkot.

Def: Az R gyűrű I nem üres részhalmazát ideálnak nevezzük, ha $a, b \in I, r \in R$

- 1, $a + b \in I$
 $-a \in I$ $a - b \in I$
 $0 \in I$
- 2, $ra, ar \in I$

Tétel.: vannak olyan részgyűrűk, melyek nem ideálok

Triviális ideálok: $R, \{0\}$